

MİRANƏ ƏFƏNDİYEVƏ
Azərbaycan Texniki Universiteti
H.Cavid pr.25
miranə.@.mail.ru.

BEYNƏLMİLƏL DİL KİMİ İNGİLİS DİLİNİN DÜNYA DİLLƏRİ TƏSNİFATINDA TUTDUĞU MÖVQE, ROLU VƏ AZƏRBAYCANDA ONUN ÖYRƏNİLMƏSİ

Xülasə

Bütün dünyada olduğu kimi Azərbaycanda da İngilis dilini öyrənmək istəyənlərin sayı günü – gündən artmaqdadır. Beləliklə, bu sahəyə olan tələbat insanları bu dili öyrənməyə yönəldir. Hər kəs artıq başa düşür ki, ingilis dilini bilmədən intellektini, təhsilini professional şəkildə mənimsəyə bilməz. Odur ki, həm şagirdlər, həm tələbələr, həm də digər peşə sahibləri bu dili öyrənməkdə maraqlıdırlar. Müasir dövrümüzdə ingilis dili siyasi danışqlar və biznes dilinə çevirilib. Əsas elmi və tibbi araşdırmalar da ingilis dilində aparılır. Beynəlxalq razılaşmalara əsasən, təyyarələrdə işləyən bələdçilər ingilis dilini bilməlidir. Cənubi Amerika və Avropa məktəblərində ən çox tədris olunan dil ingilis dilidir. Filippində və Yaponiyada uşaqlar ingilis dilini ən kiçik yaşlarından öyrənməyə başlayırlar. İngilis dili Britaniya, Kanada, Birləşmiş Ştatlar, Avstraliya və Cənubi Afrika olmaqla, yetmiş beşdən çox ölkənin rəsmi dilidir. Müxtəlif dillərin danışıldığı ölkələrdə insanların bir-biri ilə ünsiyyətini təmin etmək üçün çox vaxt ingilis dili rəsmi dövlət kimi çıxış edir. Hindistan buna yaxşı misaldır. İngilis dili 24 müxtəlif dilin hər birində bir milyondan artıq insanın danışdığı bu ölkədə hamı üçün ümumi dildir. İngilis dilinin kökləri haradan gəlir? Nə üçün bu dil bu qədər populyar bir dil olub? Bu suallara cavab vermək üçün beş min il bundan əvvəl cənub-şərqi Avropada Qara dənizdən şimal bölgələrə tarixi ekskurs etməliyik. İngilis dili bir neçə yüz il bundan əvvəl Britaniya adasının istilaları nəticəsində yaranmışdır. İşğalçılar Avropanın şimal sahilləri boyu ərazilərdə məskunlaşmışdı.

İlk istilalar min beş yüz il bundan əvvəl anqlar tərəfindən həyata keçirilmişdi. Anqlar İngilis kanalını (La Manş) keçən german tayfalarının üzvləri idi. Sonradan Britaniyaya daha iki tayfanın üzvləri keçdi. Bunlar saksonlar və yutlar idi. Bu qruplar Britaniyada bir neçə min il yaşayan keltlərlə qarşılaşdı. Keltlər və işğalçılar arasında müharibə başladı. Bu savaşlarda keltlərin böyük əksəriyyəti öldü, ya da qula çevrildi.

Açar sözlər – aparıcı, tədris, dünya, dil, biznes, müzakirə

Qədim ingilis dilini başa düşmək üçün olduqca çətindir. İngilis dilinin bu qədim formasında yazı nümunələrini yalnız bəzi ekspertlər oxuya bilir. Bu dövrdən bir neçə yazı nümunəsi qalıb. Bu, qəhrəman krala həsr olunmuş “Beowulf” poemasıdır.

Tədqiqatçılar poemanın 7-8- ci əsrlərə aid olduğunu bildirir. Poemanın müəllifinin kim olduğu məlum deyil. Təxminən min yüz il bundan əvvəl Britaniya yenidən, bu dəfə şimaldan vikinqlər tərəfindən istila edilir. Danimarka, Norveç və başqa şimal ölkələrindən gələn vikinqlər ticarət yollarını genişləndirmək və qul bazarları tapmaq istəyirdi. Onlar bəzi bölgələrdə güclənərək, müvəqqəti bazalar yaratmışdı. Lakin sonradan bu bazaların bir hissəsi gücləndirilib daimi məskunlaşma məntəqələrinə çevrilmişdi. Vikinqlər Britaniyada da məskunlaşmışdı. İngilis dilində bu gün mövcud olan bir sıra sözlər vikinqlərdən alınmışdır. Məsələn, “sky”(səma), “leg” (ayaq), “egg” (yumurta), “crawl” (sürünmək), “lift” (qaldırmaq) və “take” (götürmək) kimi sözlər şimal xalqlarının qədim dillərindən gəlir.

Sonrakı dövrlər Orta ingilis dili inkişaf edərək müasir ingilis dilinə çevrilir.

Birincisi, ingilis dili “beynəlxalq ortaqlıq dil” statusunu qazanmış ilk dildir, yəni başqa dillərdə danışan insanlar arasında ortaqlıq vasitəsidir. İngilis dili müasir dünyada ən çox danışılan dillərdən biridir. Yer kürəsinin ən güclü dövləti ABŞ başda olmaqla, Avstraliya, Böyük Britaniya, CAR, Yeni Zelandiya, İrlandiya və Sinqapur kimi inkişaf etmiş ölkələrin dövlət dilidir. İngiliscə 400 milyon insanın ana dili, bir milyard 400 milyon insanın isə ikinci dilidir. 53 ölkənin və BMT-də daxil olmaqla əksər beynəlxalq təşkilatların əsas rəsmi dillərindən biri, İngilis Millətlər Birliyinin rəsmi dilidir. Bu dil Okeaniyadan Avropaya, Afrikadan Amerikaya qədər dünyanın hər tərəfində əsas ünsiyyət vasitəsidir. İkincisi, qloballaşan təhsilin ən vacib amillərindən biri kimi ingilis dilinin çıxış etməsidir. Dünyanın ən aparıcı on universitetləri siyahısında yer alan ali məktəblərdə təhsil almaq istəyən şəxs ingilis dilini bilməyə buna nail ola bilməz. Bu gün nəşr olunan və son iki əsrdə nəşr olunmuş ədəbiyyatın və kütləvi mətbuatın böyük qismi, internet resurslarının 80%-i ingilis dilindədir. Yəni istər elmi biliklərin öyrənilməsində, istər diplomatik münasibətlərin, istər ticari, iqtisadi əlaqələrin qurulmasında, istər xarici ölkələrə səfərlərdə dünyanın hansı ucqar nöqtəsi olur-olsun, ingilis dili əvəzedilməz funksiya ifadə edir. Bu gün yerli və xarici şirkətlər ingilis dilini səlis bilən mütəxəssislərə daha çox üstünlük verirlər. Üçüncüsü, iki üç və daha çox dil bilmək dünyagörüşünün formalaşmasına müsbət mənada təsir edir, hadisələrə daha geniş prizmadan baxmağa kömək edir. Bizim istəklərimizdən asılı olmayaraq dünya qloballaşır. Qloballaşan dövrdə İngilis dilini öyrənmək və onun imkanlarından istifadə etmək mütləq bir prosesə təsir göstərir. Volterin sözü ilə desək, çox dil bilmək bir qalanın bir neçə qapısının açarına sahib olmaqdır. Dördüncüsü, İngilis dili hal-hazırda dünyada diplomatiya, kommersiya, dənizçilik, elmi-texniki və kütləvi informasiya dili rolunu oynayır. Beşincisi, İngilis dilini bilmək iş tapmaqda başlıca rol oynayır. Belə ki, bu gün yerli və xarici şirkətlər ingilis dilini səlis bilən mütəxəssislərə üstünlük verir.

Altıncısı, ingilis dilini bilmək vaxta və xərclərə qənaət etmək deməkdir.

Tərcüməçiyə müraciət etmədən informasiyanı alır, analiz edir, ötürür, bir sözlə öz işimizi özümüz görürük.

Bu gün nəşr olunan və son iki əsrdə nəşr olunmuş ədəbiyyatın və kütləvi mətbuatın böyük qismi, internet resurslarının 80%-i ingilis dilindədir. Yəni istər elmi biliklərin öyrənilməsində, istər diplomatik münasibətlərin, istər ticari, iqtisadi əlaqələrin qurulmasında, istər xarici ölkələrə səfərlərdə dünyanın hansı ucqar nöqtəsi olursun, ingilis dili əvəzedilməz funksiya ifa edir.

Bütün bu səbəblərdən ingilis dilini bilmək Qarabağ kimi ciddi problemi olan və bunu beynəlxalq normalar çərçivəsində sülh yolu ilə həll etməyə çalışan bir ölkənin vətəndaşları olaraq bizim üçün də vacib əhəmiyyət kəsb edir. Güclü bir dövlətlə möhkəm siyasi və iqtisadi əlaqələr qurmaq üçün onun dilini, dilinə hopmuş təfəkkürünü, düşüncəsini, meyarlarını, eyni zamanda zəif nöqtələrini bilmək zəruridir. Beynəlxalq təşkilatlarda Azərbaycanın həqiqətlərini-Qarabağ problemini, Xocalı soyqırımını səsləndirmək, xarici ölkələrdə diasporların fəaliyyətini daha da gücləndirmək, siyasi dairələrə güclü təsir etmək, diplomatik gedişatda rəqibi məğlub etmək, dövlət maraqlarını daha güclü şəkildə diktə etmək ingilis dilini, eləcə də digər dünya dillərini necə deyirlər “nöqtəsinə, vergülünə” qədər mənimsəniş savadlı və vətənpərvər vətəndaşlar yetişdirməkdən asılıdır.

Dil millətin mövcudluq forması, dövlətin simvolu və varlığını qoruyub saxlamağının birinci vasitəsidir.

Hamıya məlumdur ki, ingilis dilinin vətəni İngiltərədir. Dünya tarixində gedən proseslər nəticəsində bu dil dünyanın, demək olar ki, bütün hissələrinə yayılmışdır. Bu dildə həm şifahi, həm də yazılı ünsiyyət vasitəsi kimi beynəlxalq biznes, diplomatiya və İnternet şəbəkəsində istifadə edilir. İngilis dili texnologiya və beynəlxalq kommunikasiya üzrə global dil sayılır, ədəbiyyatın bütün növlərinin, texniki kitab və dərgilərin, eləcə də elmi jurnalların dilidir. Bir çox ingilisdilli olmayan ölkələrin əhalisi onu ikinci dil kimi öyrənir. Buna görə də şagirdlərin hələ aşağı siniflərdən bu dildə anlaşıbilməsi çox vacibdir.

II dövr – 1150-1500- cü illərə qədər olan dövrü əhatə edir. Bu dövrdə fransız dilində danışan normanlar Britaniyanı fəth etmişlər. Bu dövrdə də ingilis dilinə fransız sözləri daxil olmuşdur. Məsələn: battle-döyüş, chief-başçı, army-ordu.

III dövr -1150-ci ildən bu günkü günə qədər olan dövrdür. Bu dil ildən ilə daha da inkişaf etmiş və daxili inkişaf qanunlarına əsasən formalaşmış, inkişaf etmiş və daha da təkmilləşmişdir.

İngilis dilinin əsasını London dialekti təşkil edir.

İnsan nə qədər çox dil bilərsə, bir o qədər də yaxşıdır. Amma təbii ki, bir insan on dil professional şəkildə bilməsi mümkün deyil. Hal-hazırda dünyada iki-üç əsas dil bilsən kifayət edər. Bunların ən əhəmiyyətli isə ingilis dilidir. Bəzi insanlar hələ də dünya dilinin rus dili olduğunu sübut etmək istəyirlər. Amma təəssüf ki, bu belə deyil. Əgər biz rus dilinin əhatə dairəsinə baxsaq görürük, elə də böyük bir coğrafiyanı əhatə eləmir. Amma ingilis dilinin əhatə etdiyi coğrafiyaya baxanda dünyanın bir çox yerini əhatə edir. Hal-hazırda rus dilinin dövlət dili olduğu ölkə demək olar ki,

yoxdur, amma dövlət dili ingilis dili olan ölkələr vardır. Bütün bunlardan başqa dünyanın aparıcı təşkilatlarında, beynəlxalq konfranslarında aparıcı dil ingilis dilidir. Bu dil insan həyatından sanki, qapı rolunu oynayır. Əgər bu dili bilirsənsə, həyatda qapılar üzünə açıqdır, əgər bilmirsənsə, qapılar üzünə bağlanıb.

Ədəbiyyat

1. Н.Н.Красюк «Так говорят по- английски»
2. Антонов О.И. Английский язык для бизнесмена М. 1991.
3. Business Listening and Speaking.
4. The Intermediate Modern English Course. Moscow Higher School 2005.

М.Эфендиева

Роль Английского языка в классификации мировых языков как
международного языка и его изучение в Азербайджане

Резюме

Данная статья о том, что английский язык является самым ведущим языком, преподаваемым во всем мире. Настоящее время английский язык является языком политических и бизнес переговоров. Основные научные и медицинские исследования ведутся на английском языке.

На сегодняшний день английский является одним из популярнейших языков в мире. На нем говорят 600 миллионов человек в разных странах, и ежегодно многие начинают его изучать. Современный мир имеет тенденцию к глобализации, а, следовательно, необходим и глобальный язык, который будет связывать людей по всему миру вне зависимости от того, чем они занимаются и какой язык является их родным. На данный момент на роль такого «глобального» языка претендует английский. Несколько сотен лет назад, когда началась колонизация территории современных США, первыми переселились туда именно жители Британских островов, принеся с собой не только свои знания и умения, но и культуру, а с ней и её неотъемлемую часть – язык.

Таким образом, английский язык стал связующим звеном между континентами. Во-первых, это основной язык средств массовой информации компьютерных технологий. В современном мире очень сложно обойтись без доступа к актуальной информации, а большая её часть с легкостью может быть найдена на английском языке. Во-вторых, это язык бизнеса. Английский является обязательным языком для изучения в школах и высших учебных заведениях многих стран – в России, Швеции, Дании, Норвегии, Японии, Гонконге и многих других. Без знания английского сегодня

обойтись очень сложно, поэтому рекомендуем присоединиться к его изучению на наших курсах.

Ключевые слова – ведущий, обучение, мир, язык, бизнес, обждения

M.Efendieva

the position of English as an international language in the classification of world languages and its study in Azerbaijan

Summary

This article is about English as the best leading study language in the world. Now days English is the language of political and business negotiations. The mail researches in medicine science are conducted in English. L'**anglais** (*English* en anglais ; prononcé : /'ɪŋ.ɡlɪʃ/) est une langue indo-européenne germanique originaire d'Angleterre qui tire ses racines de langues du nord de l'Europe (terre d'origine des -Angles, des Saxons et des Frisons) dont le vocabulaire a été enrichi et la syntaxe et la grammaire modifiées par le français anglo-normand^{Note 1}, apporté par les Normands, puis par le français avec les Plantagenêt. La langue anglaise est ainsi composée d'environ 60 à 70 % de mots d'origine normande et française^{3,4}. L'anglais est également très influencé par les langues romanes, en particulier par l'utilisation de l'alphabet latin ainsi que les chiffres arabes.

Il est également langue officielle ou langue d'échange dans de très nombreux pays issus de l'ancien Empire britannique, même en l'absence de population d'origine anglo-saxonne significative (Kenya, Nigeria, Hong Kong, Inde, Pakistan, etc.). Beaucoup de pays dont l'anglais est la langue officielle sont réunis au sein du Commonwealth (bien que pour certains,

L'anglais est la langue la plus parlée au monde ; en tant que langue maternelle, il se classe troisième, après le chinois (mandarin) et l'espagnol.

Key words : leading, study, world, lnguage, business, negatiations

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 02.09.2019

Çapa hazırlanma tarixi: 26.11.2019

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Rəfiq Cəfərov tərəfindən
təvsiyə etmişdir.